

امیر کبیر

سردار سازندگی

گردآوری، تحقیق و تدوین:
مسعود عطوفت شمسی

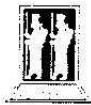
۱۴۰۱

سرشناسه	: عطوفت شمسی، مسعود، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: امیرکبیر سردار سازندگی، گردآوری، تحقیق و تدوین مسعود عطوفت شمسی، ویراستار منصوره علی زاده
مشخصات نشر	: تهران: بدرقه جاویدان، برکه جاویدان، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۳۲۸ ص: مضمون
شابک	: 978-964-7736-78-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: امیرکبیر، تقی، ۱۲۲۰-۱۲۶۸ ق. -- سرگذشتنامه
موضوع	: Amir Kabir, Taghi -- Biography
موضوع	: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق.
موضوع	: Iran -- History -- Qajars, 1779-1925
رده بندی کنگره	: DSR ۱۳۸۵
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۷۴۵۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۲۸۰۷۸۱

دفتر مرکزی

خیابان انقلاب، خیابان فروردین، کوچه نوروز، پلاک ۲۶

تلفکس: ۶۶۴۱۱۵۰۸ - ۶۶۴۱۴۳۶۲ - ۶۶۴۰۴۶۴۹

فروشگاه

خیابان ولیعصر، نبش خیابان دکتر فاطمی، انتشارات بدرقه جاویدان

تلفن: ۴-۸۸۹۷۵۵۸۱

دفتر رامسر

(رامسر، چهارصد دستگاه، نبش یاسمن ۴، پلاک ۱،

انتشارات برکه جاویدان - انتشارات گنجینه عطوفت

تلفن: ۵۵۲۲۸۳۳۷-۱۱ همراه: ۳۹۶۳۷۴۲-۰۹۱۲

انتشارات بدرقه جاویدان با همکاری انتشارات برکه جاویدان

امیر کبیر سردار سازندگی

گردآوری، تحقیق و تدوین: مسعود عطوفت شمسی

ویراستار	:	منصوره علی‌زاده
نوبت چاپ	:	اول ۱۴۰۱
شمارگان	:	۱۰۰ نسخه
چاپ و صحافی	:	امیر کبیر
قیمت	:	۱۵۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۳۶-۷۸-۷	:	ISBN: 978-964-7736-78-7

« کلیه حقوق محفوظ و مخصوص می‌باشد »

فهرست مطالب

۱۱.....	سخن مؤلف و ناشر.....
۱۳.....	پیشگفتار.....
۱۵.....	مقدمه.....
۴۰.....	امیر کبیر و شکنجه.....
۴۱.....	درک امیر کبیر از دانش، ارتباط جمعی و کتاب.....
۴۳.....	اوضاع مالی کشور در دوران صدارت امیر کبیر.....
۴۴.....	امیر کبیر و اصلاح دستگاه فاسد اداری.....
۴۵.....	ارتش در زمان امیر کبیر.....
۴۶.....	سیاست خارجی در زمان امیر کبیر.....
۴۸.....	امیر کبیر و صنعت.....
۵۴.....	عاقبت کار امیر.....
۵۵.....	امیر کبیر (میرزا تقی خان فراهانی).....
۵۷.....	شرح احوال امیر کبیر.....
۵۸.....	اصل و نسب و ابتدای کار امیر کبیر.....
۶۳.....	اولین مسافرت میرزا تقی خان امیر کبیر (سفر به روسیه).....
۶۶.....	دومین سفر امیر کبیر به روسیه.....
۶۷.....	مسافرت میرزا تقی خان امیر کبیر به ارزنة الروم.....
۶۹.....	مرگ محمدشاه، ابقاء تاج و تخت ناصرالدین شاه و صدارت امیر کبیر.....
۷۳.....	اوضاع پایتخت هنگام فوت محمد شاه قاجار.....
۷۵.....	عزیمت ناصرالدین شاه از تبریز به تهران.....
۷۶.....	خط و مشی سیاسی امیر کبیر.....
۷۸.....	اوضاع ایران هنگام صدارت میرزا تقی خان.....
۷۹.....	اصلاحات امیر کبیر.....
۸۱.....	نظام مالی کشور در زمان امیر کبیر.....
۸۲.....	امنیت راهها.....
۸۳.....	اصلاحات لشکر.....
۸۵.....	اصلاحات اقتصادی.....
۸۶.....	ایجاد کارخانه کاغذ سازی.....
۸۷.....	قسمتی از غرامات جنگ طبق معاهده ترکمانچای.....
۸۹.....	ایجاد سفارتخانه در خارج از کشور.....
۹۲.....	برده داری و برده فروشی.....
۹۲.....	نقاب جدید استعمار، مبارزه با برده فروشی.....
۹۷.....	امیر کبیر و موضوع برده در خلیج فارس.....

۹۹	اصلاحات قضایی امیر کبیر
۱۰۰	امیر کبیر و مسئله قضا
۱۰۰	تأسیس دایره آگاهی (اداره منتهیان)
۱۰۳	جاسوسان امیر کبیر در سفارت انگلیس
۱۰۵	جاسوس امیر کبیر در سفارت روس
۱۰۵	اوضاع اقلیت‌های مذهبی در زمان صدارت امیر کبیر
۱۰۷	درباره زرتشتیان
۱۰۸	درباره مسیحیان
۱۱۴	تنبيهات امیر کبیر
۱۱۵	امیر کبیر و نظرش در مورد کاپیتولاسیون
۱۱۸	کاپیتولاسیون و مصونیت جزایی
۱۱۸	کاپیتولاسیون و تجارت قاجاق
۱۱۸	رفتار امیر کبیر با درباریان
۱۱۹	میرزا آقاخان نوری یکی از حقوق بگیران انگلیس مکار
۱۲۲	امیر کبیر و توجه به خوزستان و آبادی آن دیار
۱۲۳	امیر کبیر و اصلاحات سیلانی
۱۲۵	روابط ایران با دیگر کشورهای جهان در زمان صدارت امیر کبیر
۱۲۷	روابط ایران و آمریکا
۱۳۳	روابط ایران و فرانسه
۱۴۴	روابط ایران با ترکستان
۱۴۸	مسئله افغانستان
۱۴۹	روابط ایران و افغانستان و هرات
۱۵۵	روابط ایران و اتریش (پروس)
۱۵۶	روابط ایران و عثمانی
۱۶۵	امتیاز ورود کشتی‌ها به مرداب انزلی
۱۶۷	اوضاع کشتی‌های جنگی بیگانه در زمان امیر کبیر
۱۶۸	واگذاری شبلات خزر به روسیه در زمان محمد شاه و استرداد آن به وسیله امیر کبیر
۱۷۱	امیر کبیر و اصلاحات داخلی
۱۷۳	ترسیم نقشه تهران
۱۷۵	مختصری بر تأسیس مدرسه عالی دارالفنون توسط امیر کبیر
۱۸۵	مقررات داخلی و انتظامات مدرسه دارالفنون
۱۸۶	دارالفنون ۷۱-۱۸۵۱ میلادی (۵۰-۱۲۳۰ ش)
۱۹۰	افتتاح دارالفنون
۱۹۱	برنامه آموزشی دارالفنون
۱۹۲	طرز اداره دارالفنون
۱۹۴	تاریخچه ترجمه و نشر کتاب به زبان فارسی در دوره قاجاریه
۲۰۱	روزنامه وقایع اتفاقیه

۲۰۳	امیر و نیروی دریایی
۲۰۴	امیر کبیر و مبارزه با خرافات
۲۰۴	ساخت بناهای مذهبی توسط امیر کبیر
۲۰۵	امیر کبیر و مشروبات الکلی
۲۰۵	رعایت شئون روحانیون توسط امیر کبیر
۲۰۶	تأسیس پست خانه
۲۰۶	وصلت امیر کبیر با خانواده سلطنتی
۲۰۸	ازدواج با عزت الدوله و شورش نظامیان
۲۱۱	قیام سالار در خراسان
۲۱۳	تعویض فرماندهی قوای خراسان
۲۱۶	دخالت و حمایت مجدد انگلیس از سالار
۲۱۶	خاتمه کار سالار و کسان او
۲۱۸	قیام سید محمد علی باب
۲۱۹	شورش پیروان باب
۲۲۱	تفرقه بین بابیه‌ها
۲۲۱	قره العین
۲۲۸	اوضاع سایر شهرهای کشور هنگام عیادت امیر کبیر
۲۲۸	اوضاع اصفهان
۲۲۸	اوضاع لرستان
۲۲۸	اوضاع کرمانشاه
۲۲۹	اوضاع کردستان
۲۲۹	اوضاع فارس و شورش مردم آن
۲۳۱	اوضاع کرمان و شورش آن استان
۲۳۲	اوضاع یزد
۲۳۳	ماموریت رضا قلی خان هدایت
۲۳۷	واقعه ترکمنان آشوراده
۲۳۸	واقعه قم (یکی از جهات عزل امیر کبیر)
۲۴۱	چهل روز از شومترین ایام تاریخ ایران
۲۴۳	امیر کبیر در کاشان
۲۴۴	دشمنان امیر در پایتخت
۲۴۶	فرمان عزل امیر
۲۴۹	عزل امیر کبیر و نقش مخالفان خارجی امیر
۲۵۱	قتل سردار سازندگی ایران و قضاوت تاریخی آن
۲۵۲	اینک چند قضاوت از نویسندگان و محققین داخلی و خارجی درباره امیر کبیر
۲۵۴	نامه‌های امیر به شاه
۲۵۵	تقصیرات و تعهدنامه منتسب به امیر کبیر
۲۵۸	ملاقات امیر با شاه
۲۶۰	اعتمادالدوله (آقاخان نوری) جانشین امیر کبیر

۲۶۲	تبعید به کاشان
۲۶۴	دوره اقامت در فین
۲۶۷	عزت الدوله زن با وفای امیرکبیر
۲۶۸	مامور قتل امیرکبیر
۲۶۹	مورخین قاجاریه و قتل امیرکبیر
۲۷۴	طرز کشته شدن امیرکبیر
۲۷۹	خلاصه قتل امیرکبیر
۲۸۲	قتل امیرکبیر و افکار عمومی
۲۸۳	قضاوت انگلیسی‌ها از قتل سردار سازندگی
۲۸۴	قتل امیرکبیر، قضاوت و پشیمانی ناصرالدین شاه
۲۸۶	خانواده امیرکبیر پس از قتلش
۲۸۹	دوران پس از قتل امیرکبیر
۲۹۱	گسترش نفوذ بیگانگان
۲۹۲	چگونگی واگذاری امتیاز راه آهن (رویتر - استعمار بی پرچم) به انگلستان
۲۹۳	متن امتیاز رویتر
۳۰۰	چکید قرارداد
۳۰۰	چگونگی لغو امتیاز رویتر
۳۰۱	ناصرالدین شاه به فرنگ می‌رود
۳۰۲	واگذاری افغانستان
۳۰۶	استقلال هرات
۳۰۸	صید محمدخان، جانشین ظهیر الدوله
۳۱۶	واگذاری امتیاز تلگراف
۳۱۸	چگونگی تجزیه سیستان و بلوچستان
۳۱۹	ادامه واگذاری امتیازات بی‌شرمانه به استعمارگران شرق و غرب
۳۲۰	واگذاری امتیاز بانک شاهنشاهی
۳۲۱	واگذاری امتیاز کشتیرانی در سواحل دریای خزر
۳۲۱	واگذاری امتیاز بانک استقراضی
۳۲۲	واگذاری امتیاز کشتیرانی در رود کارون
۳۲۲	واگذاری امتیاز لاتاری
۳۲۳	واگذاری امتیاز راه‌های جنوب
۳۲۳	واگذاری امتیاز دخانیات
۳۲۴	واگذاری امتیاز بهره‌برداری از درختان زیتون گیلان
۳۲۵	واگذاری امتیاز راه‌های شمال و مرداب انزلی
۳۲۷	فهرست منابع و مآخذ

سخن مؤلف و ناشر

ابتداءً فکر می‌کردم که مملکت وزیر دانا می‌خواهد، بعد فکر کردم شاید شاه دانا می‌خواهد؛ اما اکنون می‌فهمم ملت دانا می‌خواهد!

امیر کبیر

بیش از یکصد و هشتاد سال از فوت یکی از نوابغ سیاسی و بزرگ مرد تکرار نشدنی تاریخ ایران، میرزا تقی خان امیر کبیر (سردار سازندگی) می‌گذرد. در این مدت کتاب‌های بسیار با ارزش و فراوانی در مورد زندگانی، صدارت و مرگ ایشان به رشته تحریر درآمده است.

با وجود چاپ کتاب‌های گران قدر و ارزشمند به قلم نویسندگان توانا و متبحر و نشر آن توسط ناشران بزرگ و صاحب نام کشور در فواصل تاریخی مختلف در مورد امیر کبیر، باز هم خوانندگان و دوستداران تاریخ ایران به دنبال کتاب جدیدی از این اسطوره معاصر ایران می‌گردند.

بر آن شدم تا با گردآوری، گسترش و نظم دادن به مقالات، کتب و تألیفات در مورد سردار سازندگی دوران منحوس ناصرالدین شاه قاجار، قدمی اندک در این راه بزرگ برداشته و شروعی برای گردآوری و منظم نمودن کارهای دیگرم در مورد بزرگ

مردان و نوابغ سیاسی، علمی و ادبی کشور بزرگ و باستانی خود که با نام بلند و
پراوازه این مردان، جاویدان و پایدار بوده و هست، بردارم.

به امید تکرار ظهور چنین مردان با غیرت در کشور عزیزمان

مسعود عطوفت شمسی

مدیر انتشارات برگه جاویدان

ناصرالدین شاه و مردان بی کفایتش

پیشگفتار

پس از قتل قائم مقام، حاجی میرزا آقاسی که معلم سرخانه بود، به صدارت برگزیده شد. سوابق تاریخی این ایام که مدت آن قریب به چهارده سال طول کشید، خیلی زیاد است که به مختصری از آنها اشاره می‌کنیم:

در سال ۱۲۵۳ هـ. ق محمد شاه برای کوتاه کردن نفوذ انگلیسی‌ها از هرات بدان سوی لشکر کشید، حاجی میرزا در این سفر همراه بود. هرات را عمال انگلیسی که به نام تاجر هندی در آن شهر می‌زیستند، سنگربندی کردند و در مقابل قشون ایران پایداری نمودند. وزیر مختار انگلیس خود را به اردوی شاه رسانید و به عنوان نصیحت به فرماندار هرات، به داخل شهر رفت و آنها را به مقاومت در مقابل قشون محمد شاه تشویق کرد، احتیاجات آنها را رفع نمود و به تهران مراجعت کرد. در شاهرود به او دستور رسید به محمد شاه از طرف دولت انگلیس اعلان جنگ کند و کشتی‌های جنگی انگلیس هم بوشهر را قبضه کردند و به طرف خوزستان نیز حمله نمودند، محمد شاه ناچار شد دست از محاصره هرات بردارد.

روابط شاه با انگلیسی‌ها قطع شد، تمام عمال انگلیس از ایران رفتند، حتی صاحب منصبان انگلیسی که در قشون ایران بودند، دستور گرفتند از ایران خارج شوند.

ولی طولی نکشید جاسوسان انگلیس در لباس‌های مختلف و به عناوین گوناگون به ایران هجوم آوردند از آن جمله سرآستین لیارد خود را در میان بختیاری‌ها انداخت و به لباس آنها درآمد. محمد تقی خان رئیس آن ایل را تشویق به سرکشی کرد، که از اطاعت محمد شاه خودداری کند و خود لیارد با کشتی‌های جنگی انگلیس که در خلیج فارس بودند، رابطه پیدا کرد.

اما مرد بی اطلاعی مثل حاجی میرزا آقاسی طولی نکشید به دام عمال سیاسی انگلیس افتاد و او را جلب نمودند.

دو مرتبه روابط حسنه بین انگلیس و دربار ایران برقرار شد، همین روابط حسنه بود که حاج میرزا آقاسی را چهارده سال در مسند صدارت باقی و برقرار نمود. کار مهمی که این حاجی از خدا برگشته برای دولت انگلیس انجام داد، همان اجازه دادن او بود که کشتی‌های جنگی انگلیسی در خلیج فارس شروع به بسط نفوذ سیاسی نمودند. رؤسای اعراب و شیوخ عربی آن نواحی را به دام سیاست مزورانه امپراطوری انگلیس انداختند، تقاضایی که انگلیسی‌ها داشتند، این بود برای جلوگیری از برده فروشی برای خاطر عالم بشریت حاضر شده‌اند فداکاری کرده از انسان فروشی در خلیج فارس جلوگیری کنند، به این بهانه به خلیج فارس دست یافتند. خدا عذابشان را زیاد کند که بد بلائی برای عالم انسانیت هستند.

خلاصه در این مدت چهارده سال سلطنت محمد شاه، مدت خیلی از آن، دربار ایران از نفوذ انگلیسی‌ها برکنار بود. باقی ایام دیگر آن کاملاً تحت نفوذ انگلستان بوده و در همین دوره است که حسن خان سالار پسر آصف الدوله در خراسان عَلم می‌شود و می‌خواهد خراسان استقلال پیدا کند.

در فارس نیز انگلیسی‌ها اقداماتی کردند. شاهزاده معتمدالدوله که والی فارس بوده شرحی به شاه عرض می‌کند و هم دستی و موافقت حاجی میرزا آقاسی را با انگلیسی‌ها به عرض شاه می‌رساند. این نامه به دست حاجی میرزا آقاسی می‌افتد و شاهزاده را از فارس معزول می‌کند و دست انگلیسی‌ها را در تمام قلمرو ایران آزاد می‌گذارد. لعنت الله علیهم اجمعین. یاغی‌گری میرزا آقا خان محلاتی که از عمال جدی اجانب بود و فتنه باب که ساخت انگلستان بود، تمام در دوره منحوس صدارت حاجی میرزا آقاسی پیدا شد.